

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1064084/1

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם שינדלר, הרב רפאל י' בן שמעון, הרב יאיר לרנר

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יעל עוז)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר יצחק ברקוביץ)

הנדון: בזבזנות ואגירת חפצים כפייתית כעילת חיוב גירושין וכתובה בשל 'איבוד הון' ומאיסות

פסק דין

רקע: התביעה וההליך השיפוטי

בתאריך א' בשבט תשע"ו (11.1.2016) הגיש הבעל תביעת גירושין כרוכה נגד אשתו ובה ציין שהנישואין עלו על שרטון ו"לא מסתדרים יותר".

בתאריך כ"ד באדר ב' התשע"ו (3.4.2016) הופיעו הצדדים ובאי כוחם לפני בית הדין.

לשאלות בית הדין ציינו הצדדים כי התחתנו בשנת 1999 ולהם שלושה ילדים קטינים.

הבעל עזב את הבית בתאריך כ"ג בשבט תשע"ו (2.2.2016), לטענתו האישה השפילה אותו מילולית ליד הילדים: "[...] יום אחד עף לעברי כיסא [...] היא הייתה הפוסקת בכל דבר [...] אני יודע שיש לי בעיות – בזבזנות, יש לי בעיה שאני קונה אולי אוגר [...]"

לשאלת בית הדין מתי היו יחסי אישות ביניהם, ענה הבעל: "אולי פעם בשנה."

לשאלת בית הדין לאישה: "כיוון שהבעל פתח תביעת גירושין, האם את מוכנה להתגרש?" ענתה האישה: "הוא הרים עליי יד לפני חמישה חודשים ולא פניתי למשטרה." הבעל הגיב: "לא הרמתי עליה בחיים יד."

לשאלת בית הדין: "חדר השינה שלכם מחסן?" השיב הבעל: "זה שאגרת דברים זה נכון, אבל לכל אחד יש את היציאות שלו."

בהמשך הדיון הבהירו הצדדים כי הם מסכימים לגירושין.

עוד בהמשך הדיון: באת כוח האישה טענה לחוסר סמכות של בית הדין לדון בעניין הרכוש, אך הצדדים הגיעו להסכמות בעניין מזונות זמניים וכן בעניין המשמורת.

לקראת סוף הדיון העלתה באת כוח האישה את נושא החובות ואת בזבזנותו של הבעל. על כך ענה בא כוח הבעל: "הבעיה שלו מוכרת, צריך להתחשב בזה, הוא מטופל פסיכיאטרית – אי אפשר להתעלם מזה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתאריך כ"ח בסיוון התשע"ו (4.7.2016) התקיים דיון נוסף בין הצדדים. בית הדין הבהיר בסיכום הדיון כי הצדדים רוצים להתגרש, התקיים דיון על הסמכות ועל החובות ונשמעו רעיונות לפתרון תביעות הצדדים.

במהלך הדיון – לשאלת בית הדין אם האישה תובעת את כתובתה – הצהירה באת כוח האישה: "אם זה לא מסתיים אז כן." אך לא ידעה מה הסכום הנקוב בה. בא כוח הבעל הגיב: "היא לא פתחה תיק [...] אני לא יודע כמה כסף [...] לא מגיע לה כתובה [...]"

בית הדין שוחח בהסכמה עם כל צד בנפרד וסיכם: "מה שנשאר על הפרק זה הכתובה." לשאלת בית הדין את בא כוח הבעל: "למה הוא [הבעל] חושב שהוא לא חייב לשלם כתובה?" ענה בא כוח הבעל: "היא מורדת."

בהמשך (מפרוטוקול הדיון):

הבעל: לא היו יחסי אישות. סבלתי מאלומות מילולית [...]

בית הדין: למה לא היו יחסי אישות?

הבעל: בגללה

[...] היא התעצבנה פעם באיזה ארוחה וזרקה עלי כיסא.

האישה: זה לא נכון.

[...]

הבעל: אני מעולם לא הרמתי יד, נכון שיש לי את האגרנות – כמה פעמים זרקת לי דברים [...]

יש לי בעיות שלי, אבל גם לה יש את הסיפור שלה, היא לא צדיקה.

ב"כ האישה: אף אחד לא מושלם אבל שאדם סובל מאיזו הפרעה ומודה בזה, אז לבוא ולטעון שהיא לא קיבלה אותו כמו שהוא והיא הוציאה לו דברים כי היא חיה כמו במחסן – לבוא ולומר בגלל זה שהיא מורדת אף פעם לא שמעתי דבר כזה.

האישה: אני לא יכולה לקיים יחסי מין בתוך מחסן [...] הבאתי אנשים מקצועיים, אמרתי "בואו תתמכו בנו נפשית ומקצועית."

[...] הוא הרים עלי יד אני לא מוכנה לחזור אליו.

ב"כ הבעל: הוא מכחיש את זה.

[...]

הבעל: בחיים לא הרמתי עליה יד.

[...]

ב"כ הבעל: כשאדם יש לו דבר שלא בשליטה אז מתחשבים בו.

בסוף הדיון שב בית הדין וסיכם: "זו הנקודה היחידה שעומדת במחלוקת, עניין הכתובה.

בתאריך כ"ה בתשרי תשע"ז (27.10.2016) הוגשה תביעת כתובה על ידי בא כוח האישה. בתביעה פירטה האישה את טענותיה כלפי הבעל כי בדיונים הודה הנ"ל שיש לו בעיות ושהוא לוקה בבזבזנות ובאגרנות וכי עקב כך הוא מטופל פסיכיאטרית. כן ציינה האישה שביתם נעשה "מחסן" והיא אינה מסוגלת לקיים יחסי אישות במחסן וכן שהבעל עזב את חדר השינה ובהמשך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

את הבית וביקש להתגרש ללא הצדקה ועל כן היא מבקשת את כתובתה ואת תוספתה. לכתב התביעה מצורף העתק הכתובה שהסכום הנקוב בו הוא מאה ושמונים אלף ש"ח.

בתאריך כ"ז בשבט התשע"ז (23.2.2017) התקיים דיון נוסף בבית הדין והופיעו בו הצדדים עם ב"כ:

בית הדין: האם אתה מוכן לתת מאה ושמונים ש"ח של הכתובה?

הבעל: היא לא הייתה אימא של הילדים שלי, לא הייתה בת זוג שלי, לא היו יחסי אישות, ולא קרבה אחרת בינינו.

בא כוח הבעל אמר שהבעל מסכים לחזור אל הבית אך האישה אינה רוצה ושומר שאין יחסי אישות הרבה שנים – "רוצה מכוונת אמת שתבדוק את זה." "את הכתובה הוא לא חייב לשלם."

בחקירתו טען הבעל:

נמאס לי מכל האיומים והעלבונות שלה [...] היא זרקה עליי כיסא בנוכחות הילדים [...] ישנתי בסלון כשבועיים – שלושה לפני שעזבתי את הבית.

[...]

בית הדין: היא גם אספה דברים?

הבעל: לא. רק אני, היום זה לא כך נגמלתי מזה.

בית הדין: כשהייתם יחד היא לא אמרה שזה מפריע לה?

הבעל: היא [...] העיפה לי את הדברים וקרעה אותם, השפלה מול הילדים.

בהמשך הדיון הכחיש הבעל שהייתה אלימות כלפי האישה אלא שכאשר "קרעה את הדברים" – "רק הדפתי אותה שלא תקרע, לא הרמתי עליה יד." הבעל נשאל אם התבקש לפנות את הדברים מחדר השינה משום שהאישה "מרגישה שחיה במחסן", וענה: "כמה פעמים עשיתי סדר, אבל נשארו דברים תמיד."

בהמשך אמר בא כוח הבעל: "לא מגיע לה כתובה כי היא לא מסכימה שהוא יחזור לבית ולא היה יחסי אישות כל השנים."

בתאריך י' בניסן התשע"ז (6.4.2017) ניתן פסק דין לחיוב מזונות ומדור לילדים.

לאחר הדיונים הוגשו סיכומים על ידי הצדדים.

באת כוח האישה כתבה בסיכומים שהבעל הגיש תביעת גירושין וכן הודה שעזב את דירת המגורים.

באת כוח האישה הרחיבה על בעיית האגרנות שבה לוקה הבעל וכן על האלימות שהפעיל הבעל (לטענתה). לגבי יחסי אישות טענה האישה שאינה יכולה לקיים יחסי אישות בתוך "מחסן". לכן, סיכמה, האישה תובעת את מלוא סכום כתובתה והתוספת.

בא כוח הבעל הגיב כי האישה היא שיזמה את הגירושין, כתבה עם עו"ד מטעמה הסכם גירושין וביקשה מבעלה שיחתום עליו ורק לאחר מכן פתח הבעל תיק גירושין. ועוד: האישה רוצה להתגרש ואינה מסכימה כי הבעל ייכנס לבית, האישה מנעה כמה שנים חיי אישות עם בעלה, אומנם נכון כי הבעל הוא אגרון אך האישה ידעה על כך עוד בטרם הנישואין. כן טען שהבעל רוצה לשוב לשלום בית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתאריך י"א בטבת תשע"ז (9.1.2017) הוגשו תסקיר אגף הרווחה והמלצות למשמורת ולהסדרי שהות.

דיון והכרעה – ראשי פרקים

- א. אדם האוגר חפצים וכן קונה דברים שאינם נצרכים בצורה מוגזמת מאוד הווי כבעל שנעשה בורסקי שיוציא וייתן כתובה (שולחן ערוך אבן העזר סימן קנד סעיף א).
- ב. שיטת הרמ"א (שם) שאם ידעה קודם לנישואין על המום שיש לבעל יש סברה לומר שהאישה הסכימה, אך הבית שמואל מביא חולקים על כך.
- ג. אדם האוגר וקונה חפצים לבית בצורה מוגזמת מאוד (שאינם נצרכים לבית) עד שהבית נעשה 'מחסן' – כיוון שמבזבז את ממונו דומה קצת לרועה זונות שחייב לגרש את אשתו (אחד מן הנימוקים) מכיוון ש"רועה זונות יאבד הון".
- ד. אישה הטוענת שהבעל מאוס עליה ויש לה 'אמתלא' ברורה – חייב לגרש את אשתו.
- ה. שיטת האחרונים שאף שהאישה תובעת את כתובתה, נאמנת לטעון שהבעל מאוס.
- ו. במקרה המונח לפנינו הצדדים מסכימים להתגרש, הדיון הוא בתביעת הכתובה והתוספת.
- ז. מסקנה ופסק דין: במקרה דידן חייב הבעל, בעיקרון, בתשלום כתובה והתוספת.

הרחבה

א. דין בורסקי ודמיונו לנידון דידן

מקור הדין נמצא בגמרא (כתובות דף עז ע"א).

הגמרא מביאה את המשנה: "ואלו שכופין אותו להוציא, מוכה שחין ובעל פולפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי." (רש"י מפרש: "וכולן מפני שאומנות מסרחת היא.") והגמרא מפרשת: "מאי בעל פולפוס? אמר רב יהודה אמר שמואל, ריח החוטם, במתניתא תנא ריח הפה."

ובתוספות (שם ד"ה כופין אותו להוציא): "נראה לר"י שיוציא ויתן כתובה."

נפסק בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קנד סעיף א): "ואלו שכופין להוציא וליתן כתובה, מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי."

וכתב שם הפתחי תשובה (ס"ק א): "דווקא אם הסרחון חזק וקשה עד שאין האדם יכול לסובלו."

וכתב שם הרמ"א (בסעיף כא בשם המרדכי בשם המדיר): "במקום דאיכא פלוגתא אם כופין או לא, אף על גב דאין כופין לגרש, מכל מקום כופין אותו ליתן כתובה מיד."

ועיין בפסק דין שכתבו הרבנים מ' שלזינגר, ש' י' הלוי וי' ולנסקי בפד"ר (חלק ב עמוד 189) בנושא זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעניין הנידון והמונח לפנינו האישה טוענת שאינה יכולה להתגורר ואף אינה יכולה לקיים יחסי אישות עם בעל אשר אוסף ואוגר חפצים ופריטים בבית ללא הגבלה, ואף הבעל מודה שמתנהג כך עוד לפני הנישואין, ונראה מטענות הצדדים שכל הוויכוחים והצעקות בבית נסבו על העניין הזה, דהיינו שהאישה מנסה לזרוק את החפצים, הבעל מתנגד ובית מתמלא בחפצים ובשקיות ודומה למחסן. מצב זה מביא ללכלוך מוגזם (אין אפשרות לנקות) וכן לכניסת חרקים ולריח מסריח שישורר בבית ומקרה זה דומה לאדם שעוסק באומנות שהיא מסרחת (בורסקי, ריח הפה) החייב לשלם את כתובת אשתו.

ואולי יש לחלק בין המקרה המונח לפנינו לבין אדם שעוסק בבורסקי: אדם העוסק בבורסקי – בגלל העבודה שמתעסק בה כל היום – הריח הרע של העורות נדבק באדם ואינו יכול להיפטר ממנו, ולכן אין אפשרות לחייב את האישה לגור איתו כפי שהגמרא אומרת שנישואין לחיים ניתנו ולא לצער. אבל במקרה שהבעל אוגר חפצים בבית הרי הבית מסריח (אינו ניתן לניקוי) אבל הבעל עצמו אינו מסריח ואולי בזה אין אומרים שהוא בכלל אנשים העוסקים בעבודה מסרחת שיוציא וייתן כתובה.

אבל נראה שעצם המציאות של בעל שגורם לריח רע בבית עד שאין אפשרות לגור שם (כדברי האישה שאין אפשרות לקיים יחסי אישות בחדר שינה כי זה דומה למחסן) דומה לאדם שמתעסק בעבודה מסרחת שחייב בכתובת אשתו.

ועיין בדברי שו"ת מהרי"ט (חלק ב אבן העזר סימן יד):

ועל דברי הריקים אשר אתו בבית הסהר אשר שלחו לאמר שלא הרגישו ממנו ריח רע – הנה נודע אחר כך כי החליקו לו בדברים בשקריהם ובפחזותם, אמנם אף אם יאמנו דבריה אין בהם ממש כי לא אמרו רק לגבי שוכבת חיקו בקירוב בשר וישנה עמו בטלית אחת שזיעתו והבלו מעלה עשן כנגדה וזמורת זר אל אפה. וכבר ביארנו שהתיעוב והמיאוס קשה מן הריח.

משמע שהעיקר תלוי במיאוס של האישה ובעיקר בשעת התשמיש. ובמקרה דנן האישה הבהירה את המצב כשאמרה: "אני לא יכולה לקיים יחסי מין בתוך מחסן."

ב. האם אומרים בכהאי גוונא "סברה וקיבלה"?

בשולחן ערוך (שם) כתב הרמ"א: "ואם ידעה בהן קודם שנשאת, אין כופין להוציא דסברה וקבלה."

היינו: אם האישה ידעה שלבעל יש ריח הפה או שהוא בורסקי עוד לפני שהתחתנה איתו, כיוון שהסכימה להתחתן איתו עם כל המומים שלו – קיבלה עליה את הבעל עם כל המומים ולכן אין כופין את הבעל לגרש (זו דעת הטור בשם הרמ"ה).

אבל הבית שמואל (שם ס"ק ב) הביא שיש חולקים וסוברים שאפילו ידעה האישה על כל המומים יכולה היא לטעון: "חשבתי שאוכל לחיות עם בעל שיש לו מומין ועכשיו התברר שאיני מסוגלת לחיות עם בעל כזה."

במקרה המונח לפנינו בא כוח הבעל טען שהבעל סיפר על הבעיה של האגרנות לאישה, והאישה לא הכחישה את הדבר.

לכאורה מקרה זה של "מום" של אספנות מוגזמת עד כדי צורך בטיפול נפשי (ודומה למומי ריח הפה או לבורסקי) תלוי במחלוקת האחרונים אם יכולה האישה לומר "חשבתי בטעות שאוכל לחיות עם אדם זה כולל המומים שיש בו אבל עכשיו מתברר שאיני יכולה לחיות עם אדם זה"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

או שכיוון שהאישה ראתה שמדובר באדם עם מום קשה כזה והסכימה להינשא לו, אנו אומרים "סברה וקיבלה" דהיינו על דעת כך הסכימה להינשא לו.

ג. בזבזנות יתר כעילה לפסיקת "יוציא ויתן כתובה" משום "יאבד הון"

בדיונים הרבים שהיו בבית הדין טענה באת כוח האישה, והודה בכך הבעל, שחלק הארי מן משכורתו של הבעל מבזבז על קניות של חפצים ודברים שאין בהם צורך שימושי, אלא מאפסנים אותם בארונות בבית והם מונחים שם כאבן שאין לה הפכים.

הנה הבעל חייב לפרנס את אשתו וילדיו, ובנידון דין שמשכורתו בלאו הכי נמוכה (בשל בעיות בריאות) – אם מן המשכורת שלו כמעט לא נשאר מאומה לצורכי הבית הרי יש לדמות מקרה זה לדין שמביא הבית יוסף (אבן העזר ריש סימן קנד) שכתב:

מצאתי כתוב בשם ספר אגודה [...] : פעם אחת בא מעשה לידי : לאה טוענת על ראובן שהיה רועה זונות והוא כופר. ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן – יוציא ויתן כתובה, אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא ואי בעית אימא גמרא : קרא דכתיב "אם תקח נשים על בנותי", גמרא דאמרינן הכא והוא דאפשר בסיפוקיהו ובנידון זה "יאבד הון", סברא דגרע מכל הנהו דפרק המדיר.

משמעות הטעם השני המובא באגודה הוא שאדם שרועה זונות ומאבד את ממונו ולא תהיה לו אפשרות לפרנס כראוי את אשתו – יוציא ויתן כתובה.

והנה בשו"ת חכם צבי (סימן קלג) כתב:

ודברי חידושי האגודה שהביא הרב הרמ"א אינם עניין לכאן, דהתם ברועה זונות ומוחזק לכך ועומד במרדו, ומטעם שכתב בעל האגודה דרועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה, ואף שאין דעתי נוחה בטעם זה שיהא נידון על שם סופו כבן סורר ומורה, דחידוש הוא ולא גמרינן מיניה, מכל מקום אפילו לדברי האגודה אין הדברים אמורין אלא במוחזק לכך.

הרי אנו מסיקים מדברי החכם צבי שתי מסקנות:

א. אפילו שעכשיו יכול הבעל לפרנס את אשתו אלא שאם ימשיך במעשיו בעתיד בסופו של דבר לא יוכל לפרנס את אשתו הרי חייב לגרש ולתת כתובה (לדברי האגודה).

ב. צריך שהבעל יהיה מוחזק לכך, דהיינו: (רק) אם אין הדבר חד־פעמי אלא הבעל נוהג בקביעות לבזבז את ממונו הרי הוא חייב להוציא ולתת כתובה.

במקרה המונח לפנינו הרי הבעל מבזבז את רוב משכורתו על קניית חפצים שלא יהיו בשימוש לעולם אלא רק כדי לאכסנם בביתם. אדם זה שאינו מסוגל לשנות את אורח חייו (למרות טיפולים אצל אנשי מקצוע) אין סיכוי שיוכל בצורת חיים זו לפרנס את אשתו ולכן חייב בכתובתה.

ד. טענת 'מאיס עלי' ב'אמתלא מבוררת'

אישה הטוענת על בעלה "מאיס עלי" ויש לה אמתלא ברורה, מחייבין את הבעל בגט ובכתובה.

והנה רבו השיטות בדין טענת האישה 'מאיס עלי'. אבל בסיכומם של דברים ולענייננו נביא את המובא בפד"ר (חלק ח עמ' 126) – פסק דינם של הרבנים הגאונים י' רוזנטל, ע' הדאיה, וב' רקובר זצ"ל שאם האישה טוענת מאיס עלי ויש לבית הדין אומדן דעת שיש לאישה אמתלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ברורה מחייבין בגט. והביאו בשם ספר חוט המשולש בשם התשב"ץ (חלק ד סימן לה) דבאמתלא ברורה גלויה ומפורסמת, מודים כל הפוסקים לשיטת הרמב"ם שכתב (בפרק יד מהלכות אישות הלכה ח) שכופין אותו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתיבעל לשנוא לה.

וכתבו שם: "ברור דבדין מאוס עלי אין צורך שתגיד דווקא "מאוס עלי" אלא כל היכא שטוענת שאינה רוצה אותו, הרי זה כטוענת מאוס עלי [...]"

וכך הביא בספר שו"ת יביע אומר (חלק ג סימן כ אות לד) שיש עוד נימוקים לחיוב בגט מצרפים גם כן את השיטות שבמקרה של מאיס עלי כופין את הבעל לגרש.

וכך הביא בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ד סימן כא) שהרחיב מאוד בנושא זה וסיכם כך:

מכל האמור יש כר נרחב לדון בדבר כפיה לגרש במקום שישנו בטענת המאיס עלי אמתלא מבוררת, ובית דין רואה צורך השעה לכוף את הבעל לגרש כדי שלא תצא האישה לתרבות רעה.

וכן הביא הגאון הרב חגי איזרר שליט"א (חבר בית הדין הגדול בדימוס) בספר שורת הדין (כרך ב) בשם העזרת כהן שאישה המורדת בטענת מאיס עלי ונותנת אמתלא מבוררת, זכאית למזונות אם בעלה מסרב לגרשה. ומביא שני נימוקים לכך:

א. כיוון שהיא אנוסה ואינה יכולה לחיות עמו אין לקנסה בפחיתת המזונות.

ב. כיוון שב'מאיס עלי' ונותנת 'אמתלא מבוררת' יש חיוב לגרשה, ואם הוא מסרב לגרשה הרי היא מעוכבת מחמתו וזכאית עקב כך למזונות.

ובנידון דידן בגלל בעיית האגרנות הכפייתית שסובל הבעל הרי אין האישה יכולה לחיות עימו ובוודאי אינה יכולה לחיות בבית המלא חפצים ומצרכים שאינם נצרכים ועל ידי זה הבית נעשה מחסן של גרוטאות (במהלך הדיון הוצגו תמונות של הבית המלא בחפצים) וכל המריבות והצעקות והאלימות על ידי הצדדים נובעים מהאופי של הבעל לאסוף ולאגור חפצים, הרי טענת האישה היא כטענת מאיס עלי באמתלא מבוררת (אף הבעל מודה בכך) וחייב לגרש וליתן כתובה..

ה. טענת 'מאיס עלי' כשתובעת כתובה

הנה מצינו בגמרא בסוגיה של 'מורדת' (כתובות דף סג) שדין 'מורדת' שייך דווקא אם האישה אומרת "בעינא ליה ומצערנא ליה" אבל אם אמרה "מאיס עלי" – לא כייפינן ליה. ופירש שם רש"י: "מאיס עלי" – לא הוא ולא כתובתו בעינא". משמע מדברי רש"י שטענת 'מאיס עלי' צריך גם שהאישה תטען שאינה רוצה את כתובתה. וכך נקטו הרמב"ם, הרשב"א והרא"ש.

מוכח שאם האישה טוענת 'מאיס עלי' אבל מבקשת את כתובתה, נעשית טענתה 'מאיס' לטענה מוחלשת כי אולי האישה רוצה את כסף הכתובה, ולכן אינה נאמנת.

אך מדברי רבותינו משמע שלא תמיד הדין כך.

התשב"ץ (חלק ב סימן ח) כתב:

על אישה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב צער היא מואסת אותו, והכול יודעים שהוא אדם קשה הרבה והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות. ומכול מקום אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית דין ותובעת כתובה, לא הפסידה כלום, ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכי כך עונים את המועקות. וראוי לבית הדין לגעור בו ולקרוא עליו את המקרא "הרצחת וגם ירשת".

וכן כתב החזון איש (סימן סט אות טז):

כל שמתאמת דבריה לא הפסידה כלום במה שתובעת גם את כתובתה, וכל הפוסקים לא הזכירו תנאי זה, והעיקר לפי ראות עיני הדיינים אם יש רעותא במה שתבעה כתובתה, אבל אם נראים הדברים שבעלה מאיס עליה, אלא שמבקשת כתובתה כדי שתוכל להתפרנס – למה לה לוותר על שלה? כיון שחייב לה כתובה אינה מפסדת בתביעתה, וכל שכן שאומרת שיתנו לה כפי הדין המגיע לה, שלא הפסידה בכך.

וכך הרחיב בספר עזר משפט (הגאון הרב אליעזר גולדשמידט זצ"ל חבר בית הדין הגדול, סימן ו) בשיטות הראשונים באישה שטוענת 'מאיס עלי' שזהו דווקא שאינה תובעת כתובתה או שותקת.

אבל ביאר שם:

אולם ברור הוא כי הלכה זו אינה כ'הלכתא בלא טעמא' – ככלל שהוא בחינת 'גזירת הכתוב' שבתובעת כתובתה אין לה הזכויות של טענת מאיס עלי. אלא סברא היא כפי הפשטות שהואיל ובמאיס עלי לענין דינא דמתיבתא יש צורך שתתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה, כמפורש בתשובת הרא"ש הנ"ל, כלומר שעליה לשכנע את בית הדין כי טענתה שבעלה מאיס עליה כנה היא ואינם דברים בעלמא, ולכן אם היא תובעת כתובתה, הרי תביעה זו אלא תואנה כדי להוציא ממון והטענה אינה כנה ואינה משכנעת, אף על פי שנתנה אמתלא לדבריה – אמתלא אשר לולא התביעה לכתובה הייתה 'נראית לבית הדין' ומתקבלת. וכך מפורש בתשובת הר"ן הנ"ל: "אבל האומרת מאיס עלי ורוצה אני להתגרש וליטול הכתובה, חוששין שמא עיניה נתנה באחר וחזר דינה לדין המורדת." וכך היא שיטת המאירי כפי שמבאר את שיטת הרמב"ם.

אם כך, הרי שבמקום אשר תביעת הכתובה, לפי נסיבותיה אינה מערערת את שכנועו של בית הדין בנאמנות הטענה מאיס עלי ובכנות האמתלא, ונראין הדברים לבית הדין כי אף שהיא תובעת כתובתה, אין בה צד תחבולה הרי אז יפסוק בית הדין דין מאיס עלי גם במקום שהאישה תובעת כתובתה, וכן כתב בספר חזון איש (חלק אבן העזר הלכות כתובות סימן קז – במהדורה שניה סימן סט אות ד): "ודווקא שמבקשת גט בלא כתובה. נראה דבכל שיש רגלים לדבר וניכרים דבריה, אף אם תובעת כתובתה, לא הפסידה דין מאיס עלי."

והנה הביאו בפד"ר (כרך ו עמוד 257) פסק דין שכתבו הרבנים הגאונים הרב י' ש' אלישיב, הרב ס' ח' עבודי והרב א' גולדשמידט זצ"ל, במקרה של אישה שטענה מאיס עלי ותבעה כתובתה:

ותובעת כתובתה שאמרו כפשוטה וכמשמעה היינו תביעה לשם ממון, אשר יש להניח שחמדת הממון עמדה בלבה וזו היא שהניעה אותה להגיע לצעד הזה של ניתוק קשר הנישואין עם בעלה, אך אם תובעת כתובה וכונתה היא לא לשם קבלת ממון אלא לשם חיזוק טענותיה. הרי יש מקום לומר דבגוונא דא אין זה פוגם בטענת מאיס עלי.

וכך הביאו בפד"ר (שם עמ' 336) הרבנים הגאונים הרב א' גולדשמידט, הרב ש' ישראלי והרב ע' יוסף זצ"ל:

ואם כה, הרי במקום אשר תביעת הכתובה, לפי נסיבותיה, אינה מערערת את שכנועו של בית הדין בנאמנות הטענה 'מאיס עלי' ובכנות האמתלא, ונראים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדברים לבית הדין כי אף על פי שהיא תובעת כתובה אין בה צד תחבולה, הרי אז יפסוק בית דין מאיס עלי גם במקום שהאישה תובעת כתובתה.

וכך כתבו בפד"ר (כרך טו עמוד 145) הרבנים הגאונים ש' י' כהן, מ' א' אוריה וח' ש' שאנן – עיין שם.

אם כן במקרה הנ"ל שהבעל פתח את תיק הגירושין וגם עזב את הבית, והאישה טוענת שבעל אגרן כזה מאוס עליה ואינה יכולה לקיים איתו יחסי אישות (אוגר ואוסף הפצים והבית נעשה מחסן) הרי היא טוענת טענת מאיס עלי ואף על פי שתובעת את כתובתה – יוציא וייתן לה כתובתה.

ו. דין תוספת הכתובה כשאף האישה מבקשת להתגרש בשל התנהלות הבעל

במקרה שלפנינו באת כוח האישה טוענת שהבעל פתח את התיק בבית הדין והאישה מוכנה להתגרש אלא שתובעת את כתובתה ואת תוספת כתובתה (סכומן: 180,000 ש"ח). בא כוח האישה טוען מנגד שהאישה החתימה את הבעל על הסכם גירושין לפני פתיחת התיק ולכן האישה רצתה ראשונה להתגרש והבעל מסכים להתגרש אך אינו מוכן לתת כתובה.

והנה שני הצדדים העומדים לפנינו רוצים להתגרש ולכן אין בית הדין נדרש לסוגיה אם יש כאן חיוב של גט או לאו, אך בית הדין נדרש למחלוקת בין הצדדים אם הבעל חייב בכתובה ובתוספת או לא.

והנה מצינו מחלוקת בין הראשונים:

התוספות במסכת יבמות (דף סה ע"ב) דנו במקרים שכופין להוציא בגלל מומי הבעל כגון ריח הפה ומוכה שחין, שהדין שמוציא ונותן כתובה – האם חייב גם בתוספת כתובה?

רבנו חננאל סובר: "דוקא מנה ומאתים אית לה, אבל תוספת לית לה, דאדעתא למיפק לא אוסיף לה."

והביא ראייה מריש פרק אף על פי (כתובות דף נד ע"ב) – שם הביאה הגמרא: "אמר רב ינאי: תנאי כתובה ככתובה", ופירש רש"י "תוספת – שהוא מתנה להוסיף לה." הגמרא מביאה נפקא מינה "למוכרת ולמוחלת ולמורדת". אך הגמרא לא מביאה עוד נפקא מינה שאם האישה "באה מחמת טענה" (שהבעל חייב לגרשה משום כך) יש לה תוספת – מוכח שאכן אם האישה "באה מחמת טענה" אין לה תוספת כי אנו אומדים את דעתו שעל מנת שיוציא אותה לא כתב לה תוספת כתובה.

אבל רבנו תם חולק על כך וסובר שבכל דבר אומרים "תנאי כתובה ככתובה", ואם כתב לה כתובה והתברר שאי אפשר לחיות עימו חייב בכתובה ובתוספת.

והנה בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קנד סעיף א) כתב את כל אלו שכופין "להוציא וליתן כתובה" ולכאורה משמע מדבריו שאין חילוק בין כתובה לתוספת כתובה. אבל הבית שמואל (שם ס"ק א) כתב שחייב רק בכתובה ולא בתוספת כתובה, וכן כתב שם הגר"א (אות כו) שדעת המחבר כשיטת רבנו חננאל שחייב רק בכתובה ולא תוספת.

ונראה לומר שבמקרה של בעל שמחמת הנהגותיו החולניות אין האישה יכולה לקיים איתו יחסי אישות כולי עלמא לא פליגי שחייב לשלם לה את הכתובה והתוספת, דכתב הגאון רבי עקיבא איגר (בשו"ת החדשות סימן נא) על דברי התוספות במסכת יבמות (דף סה ע"ב ד"ה כי הא)

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכתבו: "ומטעם דפסק רבנו תם דאין לה תוספת בבאה מחמת טענה משום דאדעתא למיפק לא כתב לה, זה הטעם אין שייך באין יכול לבעול, דמידע ידיע דנישאת לו מתחילה לכך":

לעניות דעתי כוונת התוספות: כיון דידוע לו דנישאת רק על דעת אישות, הוי כנתחייב לנהוג בה אישות, ובאם לאו ראוי לה להיות נפקעת ממנו, אם כן משום הכי לא מקרי מפקעת עצמה לומר לגביה אדעתא למשקל ולמיפק, דכל שאי אפשר לו לנהוג לה אישות כראוי, ראוי לה להפקיע עצמה ממנו.

מבואר בדברי הגאון רבי עקיבא איגר שאם המום הוא דבר שורשי ויסודי בחיי האישות שבין הבעל והאישה כמו עונה, הבעל אינו יכול לטעון שעל דעת לגרש לא נתן לאישה את התוספת, כיוון שכל בר בי רב יודע שאישה נישאת על מנת שהבעל יקיים איתה עונה ויזון אותה, וכל שאינו מקיים יחסי אישות בגללו – כאילו הוא מוציאה, וממילא נתן לה את התוספת על דעת כן.

ומדברי האחרונים מוכח עוד חילוק, שאם הבעל שיש לו מום כמו ריח הפה, עם כל רצונו הטוב, אינו יכול לתקן את המום שיש לו, הרי שסיבה זו לא באשמתו והרי הוא כאנוס ואז אפשר להגיד שפטור מתוספת כתובה כי "אדעתא למיפק" וכו' אבל אם בידו לתקן את המום ויכול לשנות אותו אלא שאינו רוצה – כרועה זונות שזהו בגלל רצונו להמשיך במעשיו הרעים – בזה הוא נקרא שמגרש מרצונו וחייב בתוספת כתובה.

הנה בפד"ר (כרך ח עמוד 324) כתבו הגאונים הרבנים 'ש' אלישיב, ב' זולטי ומ' אליהו זצ"ל:

זאת ועוד, נראה שיש מקום לדון דאף [שכ]שהבעל הוא מאלה שכופין אותו להוציא פטור מלשלם לה תוספת כתובה, זה דוקא כשחלה הבעל ונעשה מוכה שחין או שאינו מסוגל להוליד והאשה באה מחמת טענה וכל כיוצא בזה שאין ביד הבעל להפטר מהגורם המביא לידי גרושין – בזה יכול לומר "אדעתא למיפק לא יהיבנא לך". מה שאין כן בגורם שבידי הבעל להסירו כגון שהבעל רועה זונות שבידו לעזוב דרכו ולהתייצב על דרך טובה, והוא הדין שהבעל מורד באשתו, יש לומר דדינו כמגרש מרצונו וחייב בתוספת כתובה.

וכך כתבו בפד"ר (כרך א עמוד 201) הגאונים הרבנים א' גולדשמידט, ש' קרליץ וי' בבליקי זצ"ל:

אולם ברור הדבר כי גם לדעת הרא"ש יש הבדל כשהאישה דורשת גט בגלל זה שהבעל אינו זן אותה [...] כי רק במקום שאין לו היכולת לזון וכמו במקום שאין לו היכולת לחיות חיי אישות, דעת הרא"ש היא שהוא פטור מלשלם התוספת, כי אף שסיבת הגירושין היא בבעל, והוא הגורם לגירושין, אבל הרי סיבה זו היא שלא באשמתו ואנוס הוא בדבר ולכן הגירושין הם לא מחמתו אלא מחמת הנסיבות [...] והבעל פטור לשלם את התוספת כי על דעת זה לא התחייב.

אבל אם הבעל אינו זן את אשתו מפני שאינו רוצה להשתכר ולזון ובגלל זה היא דורשת גט, הרי דרישת הגט באה בגלל מרידתו של הבעל, והגירושין הם באשמתו שהרי לא מאונס אינו זן אותה אלא מרצון, כי בזדון מרד באשתו, ולו היה רוצה הרי יש לו היכולת להשתכר ולזון אותה [...] ולכן גם לדעת רבנו חננאל אין הבעל פטור לשלם את התוספת.

ואם לא נאמר כן, הרי לפנינו דרך לבעל מורד להתחמק מתשלום כתובה – לא יזון אותה ויאלצנה על ידי זה לדרוש גט, ויהיה פטור מלשלם הכתובה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על ידי המרידה, בטענה "על דעת שתדרשי גט לא התחייבתי" – דבר זה אין הדעת סובלתו.

מוכח מדברי האחרונים שאם הבעל סובל מחולי ואין בידו לתקן את החולי, כמוכה שחין, הרי הוא אנוס ועל מנת כן לא התחייב תוספת כתובה ופטור ממנה, אבל אם הבעל סובל מחולי ובידו לרפא את עצמו – כרועה זונות שיכול ללכת בדרך ישרה – ואינו עושה כן הרי הוא כמזיד וחייב אף בתוספת כתובה.

והנה במקרה דידן הבעל סובל מאיסוף חפצים ובגדים כפייתי ואף מבזבז חלק גדול ממשכורתו על קניית אותם חפצים. הבעל לא השכיל ללכת להתרפא מאותו אופי קשה (ואף שהלך לטיפול פסיכולוגי נראה שלא התמיד בו ולכן הטיפול לא חילץ אותו ממצוקתו) ולכן נראה שיש לבעל זה מום שיכול היה לתקן אותו ולא עשה כך והרי זה מום שהוא מזיד כרועה זונות וחייב לשלם את הכתובה וכן את התוספת.

ז. מסקנה ופסק דין

1. הצדדים מסכימים להתגרש, על המזכירות לזמן את הצדדים בהקדם לסידור גט.
2. עקב כך שהבעל היה יכול לטפל בעצמו בצורה אינטנסיבית אבל בחר להזניח את הטיפול נוצר המצב המתואר לעיל בגוף פסק הדין בהרחבה. לפיכך הבעל חייב בתשלום מלוא סכום הכתובה והתוספת בסך מאה ושמונים אלף ש"ח.
3. כדי שלא ייווצר כפל תשלומים על ידי איזון המשאבים, יתבצע התשלום לאחר פסק הדין שיינתן בבית הדין לגבי הרכוש.
4. כמו כן, התשלום יבוצע על ידי קיזוז מחלקו של הבעל בדירה או לפי החלטת בית הדין בהתאם לסעיף 3.
5. מותר לפרסם את פסק הדין לאחר השמטת הפרטים המזהים.

הרב יאיר לרנר

אני מסכים עקרונית עם הדברים שכתב עמיתי לעיל, אולם יש לי שתי הערות:
א. קיים אצלי ספק מי תבע גירושין.

פורמלית הבעל פתח את תיק הגירושין, אולם האישה חפצה בגירושין יותר ממנו. לדבריו, האישה הכינה הסכם גירושין (טענה זו לא הוכחה) והוא נדחף לזה. אין חולק שהסיבה לגירושין ולפרידה בפועל – יציאתו מהבית – הייתה בהנחיית אשתו. האישה טענה שהבעל היה אלים כלפיה. הבעל הכחיש וטען שהאישה היא שהפעילה אלימות נגדו וזרקה עליו כיסא. במשך שנים כמעט לא היו יחסי אישות ביניהם כי האישה לא חפצה בו – לדבריה, עקב האגרנות המופרזת שלו לא היו תנאים מתאימים לכך. בדיון הראשון בפנינו לא שלל הבעל אפשרות לשלום בית. טענת האגרנות הופיעה רק ברקע אולם כפי הנראה בפועל, עקב הוויכוחים ביניהם סביב האגרנות, היא זו שזרזה את הפרידה ביניהם. יצוין שהאגרנות של הבעל החלה עוד לפני נישואיהם.

ב. מאחר שה"אגרנות" היא מחלה נפשית, קיים אצלי ספק נוסף:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם אפשר לבוא בטרוניה לחולה מדוע לא טיפל בעצמו? הרי זהו חלק ממחלתו. בדרך כלל החולה מתכחש לחומרת מחלתו, ועל כן ספק אם אפשר להגדיר את הבעל כאשם בלעדי וכמי שיש לו שליטה על מצב זה.

מהנימוקים ומחמת הספקות הנ"ל אין מנוס אלא לחייבו בחלק מתשלום הכתובה. כפשרה הקרובה לדין נחייבהו בשליש הכתובה בסך שישים אלף ש"ח.

הרב אברהם שינדלר

קראתי את פסק הדין של עמיתי הגר"י לרנר שליט"א ואני מסכים עם חלקו כדלהלן:

פסק הדין מתמקד בעילת הגירושין עקב תופעת האגרנות שבה לוקה הבעל. לדעתי יש בתיק זה עילות מרכזיות שבכוחן לחייב גירושין והן אלימות ואי־קיום יחסי אישות במשך שנים, עילות אלו כאמור יש בכל אחת מהן לחייב בגירושין.

אומנם בשלב מסוים נוצרה הסכמה הדדית לגירושין ולפיכך אין צורך להשתמש בעילות הללו, עם זאת יש להן השלכה ישירה על חיוב הבעל בכתובה.

בית הדין שמע את הצדדים בכמה דיונים ואפשר לקבוע כי למרות הוויכוחים בין הצדדים מי אשם באלימות ובחוסר יחסי אישות, הצדדים לא הכחישו את הטענות עצמן, וכיום ברור לבית הדין כי שני הצדדים אינם רוצים להמשיך בנישואין.

ברור גם כי לא התקיימו יחסי אישות במשך שנים וברור כי האישה גם חפצה בעזיבת הבעל את הבית.

גם תופעת האגרנות שללא ספק מטרידה ומשבשת את ההתנהלות היום־יומית בחייהם המשותפים – גם היא לא יכולה לדעתי להוות גורם מחייב בכתובה כיוון שהאישה ידעה על כך טרם שנישאה לו. ייתכן שבמשך השנים הבעיה התגברה אך לא נוכל להתעלם מכך שהאישה ידעה ומסיבותיה שלה הסכימה להינשא לו למרות התופעה.

משאלה הם פני הדברים לא נראה לי נכון לחייב את הבעל במלוא הכתובה ואני מסכים לדעת הגר"א שינדלר שליט"א לחייב בסך שישים אלף ש"ח.

הרב רפאל י' בן שמעון

לאור האמור פוסק בית הדין כדלהלן:

א. הצדדים יתגרשו זה מזה בהסכמה.

ב. הבעל חייב בתשלום שלישי הכתובה בסך שישים אלף ש"ח. סעיף זה נפסק ברוב דעות.

ג. תשלום הכתובה יבוצע בפועל לאחר מתן פסק הדין בעניין הרכוש ובקיזוז הבעל מחלקו.

מותר לפרסם את פסק הדין לאחר השמטת פרטים המזהים.

ניתן ביום ג' בסיוון התשע"ח (17.5.2018).

הרב יאיר לרנר

הרב רפאל י' בן שמעון

הרב אברהם שינדלר